

وداع با ماه خدا

ماه مبارك رمضان حقيقت و باطني دارد كه اين حقيقت در قيامت ظهور مي‌كند.

امام سجاده(ع) اين ماه مبارك را عيد اولياءالله مي‌داند. در صحيفه سجديه دعايي هست به نام دعاي وداع ماه مبارك رمضان. فراهايي از اين دعا را كه امام سجاده(ع) در آخر ماه رمضان ايراد فرموده‌اند، به تفسير و توضيح آيت الله جوادي آملی با هم مي‌خوانيم:

در مقدمه اين دعا، حضرت سجاده(ع) نعمت‌هاي الهي را مي‌شمارد و اينكه بخشش‌هاي خداي سبحان ابتدائي است، نه از روي استحقاق. بعد از آن مقدمه مي‌فرمايد: يكي از بهترين بخشش‌هاي خداوند سبحان، ماه مبارك رمضان و روزه در اين ماه است: «و انت جعلت من صفايا تلك الوظائف و خصائص تلك الفروض شهر رمضان... و قد اقام فينا هذا الشهر مقام حمد و صحننا صحبه مبرور.»

خدایا، نعمت‌هاي فراواني به ما دادی؛ يكي از آن برجسته‌ترين نعمت‌ها ماه مبارك رمضان است و يكي از بهترين فضيلت‌ها روزه اين ماه است كه نصيب ما كردي. و هيچ زماني به عظمت زمان ماه مبارك رمضان نيست، گذشته از آنكه شب قدر را در آن قرار دادی، اين ماه را ظرف نزول قرآن كريم قرار دادی كه اين فيض در اين ماه نازل شده است، اگر كسي با قرآن باشد همراه قرآن بالا مي‌رود، و اين را بر ملت مسلمان منت نهادی، زيرا ديگر ملل در ماه مبارك رمضان روزه نمي‌گرفتند و اين نعمت را مخصوص مسلمين كردي. و اين ماه مبارك در بين ما اقامت داشت و جاي حمد و ثنا بود؛ زيرا به همراه خودش رحمت آورد و رفيق بسيار خوبي براي ما بود. ما در صحبت با او به فضائل و نعمت‌هايي رسيديم. دوستي بود كه به همراهش رحمت و مغفرت و برکت آورد.

«و اربحا افضل ارباح العالمين»؛ «ماه رمضان» برترين سودهاي جهانيان را به ما ارزاني داشت كه هيچ تاجري در هيچ گوشه دنيا نبرده است. هيچ كسي در سراسر عالم به اندازه ما از اين ماه مبارك رمضان استفاده نكرد. اگر انسان مسافري است كه سفر ابد در پيش دارد، ره‌توشه آن سفر ابد را بايد همين چند روز تهيه كند و اگر درهاي آسمان به چهره مؤمن باز مي‌شود و اگر مؤمن مي‌تواند با وارستگي به باطن عالم راه پيدا كند و اگر بهترين فرصت ماه مبارك رمضان است؛ پس بهترين سود را ماه مبارك رمضان و اهلس دارند.

آنها كه اهل سير و سلوك‌اند، اول سالشان ماه مبارك رمضان است؛ حساب‌ها را از ماه مبارك تا ماه مبارك بررسي مي‌كنند كه ماه مبارك رمضان گذشته، چه درجه‌اي داشته و امسال چه درجه‌اي دارند؟ چقدر مطلب فهميده و چقدر مسائل براي آنها حل شده است؟ چقدر در برابر گناه قدرت تمكين داشته و چقدر در برابر دشمن، قدرت تصميم دارند؟ ماه مبارك رمضان براي سالكان الي‌الله، ماه محاسبه است؛ لذا امام سجاده(ع) فرمود: هيچ كس در سراسر جهان به اندازه ما در اين ماه استفاده نكرد. «ثم قد فارقنا عند تمام وقت و انقطاع مدته و وفاء عدده و نحن مودعوه»؛ اين ماه بعد از آنكه پايانش فرا رسيد، از ما مفارقت و هجرت كرد و ما را تنها گذاشت و ما الان اين ماه را وداع مي‌كنيم. چه وداعي؟ وداع تشريفاتي؟ نه، وداع با دوست عزيزي كه مفارقتش براي ما توانفرساست. آنكه اهل معنا بود خيرش در اين ماه بيشتتر شد؛ آنكه گرفتار گناه بود گناهش در اين ماه كمتر شد. فرمود: ما كسي را وداع مي‌كنيم كه رفتنش براي ما عظيم و سخت است و ما را غمگين كرد؛ اين ماهي بود كه شب و روزش رحمت بود.

بزرگان فقه ما همچون «مرحوم صاحب جواهر» و «سيد محمد كاظم» صاحب «عروه الوثقي» و ديگران در كتاب‌هايشان هست كه در فضيلت روزه گرفتن، همين بس كه انسان از نظر ترك بسياري از كارها شبیه فرشته مي‌شود. همين كه انسان از شكم رها شد، يك مقدار به فرشته شدن نزديك مي‌شود. «و اوحشنا انصافه عنا» و از اينكه منصرف شد و از ما فاصله گرفت، ما را به وحشت انداخت. ما دوست رئوف و مهربان و پربركتي را از دست مي‌دهيم، لذا ما به وحشت افتاديم؛ آخر ماه مبارك رمضان كه مي‌شد احساس غربت مي‌کردند. سلام بر توای عيد اوليای خدا.

«و لزمنا له الذايم المحفوظ و الحرمة المرعية و الحق المقضي»؛ ما بايد حقي كه او به عهده ما دارد رعايت كنيم؛ حرمتي كه در پيش ما دارد بايد ارج بنهيم، بايد به تعهدي كه بين ما و اوست وفا كنيم.

«فجن قائلون السلام عليك يا شهرالله الاكبر يا عيد اوليائه»، آن گاه چون اين دوست عزيز از ما مفارقت مي‌كند، ما در آخر ماه مبارك اين چنين مي‌گويم: سلام بر توای بزرگ‌ترين ماه كه به خدا انتساب داري و سلام بر توای عيد اوليای الهي. اين سلام توديع است، چون تنها ماهي كه اسمش در قرآن كريم است ماه مبارك رمضان است. «السلام عليك من شهر قربت فيه الامال و نشرت فيه الاعمال»؛ سلام بر ماه آرزوهاي مشروع و اعمال مرفوع. سلام ما بر توای ماهي كه آرزوها در اين ماه نزديك شد و ما فهميديم كه چه بخوايم، لذا آرزوهاي طولاني نمي‌طلبيم. و از طول امل آزاد شديم و بر آمدن آرزوهاي مشروع ما نزديك شد. در همين دعاي سحر ماه مبارك رمضان، امام سجاده(ع) به ما آموخته كه به خدا عرض كنيم: خدایا، آنها كه تو را نمي‌شناسند و عبادت نمي‌كنند، آنها را روزي مي‌دهي و اين همه مار و عقرب‌ها را خدا تأمين مي‌كند، پس حيف است كه انسان تمام حاجت‌ها را در محور ماده و ماديات خلاصه كند. امام مي‌فرمايد: سلام بر اين ماه كه فهميديم در اين ماه از خدا چه بخوايم. آرزوهاي طولاني نداشته باشيم، بلكه چيزي بخوايم كه براي ما بماند. اين چنين نيست كه اگر انسان روح بلند نداشته باشد، به او خوش بگذرد يا اگر روح بلند و عظيم داشت در جهان تلخكام باشد. انسان اگر ذهن و جاننش را به چيز درستي مشغول نكند، او آدم را به چيز نادرستي مشغول مي‌كند؛ تا آدم اين نفس و ذهن و مركز اندیشه را مشغول نكند او آدم را مشغول مي‌كند.

«السلام عليك من قرين جل قدره موجودا و افجع فقهه مفقودا»؛ سلام بر توای نزديكي كه وقتي بودي گرامي بودي و حال كه در آستانه رفتن هستي، رفتنت فاجعه است و ما را غمگين مي‌كند همچون كسي كه عزيزترين عضو خانواده‌اش را از دست بدهد. «و مرجو ألم فراقه»؛ سلام بر توای تكيه‌گاه اميد كه در هنگام مفارقت، ما را متالم و رنجور كردي. آن ماه كه در جان انسان رسوخ داشت، وقتي از جان فاصله مي‌گيرد جايش را غم پر مي‌كند. آن فهميدن‌ها و صفاي ضمير ديگر نيست. آن نشاطي را كه انسان در ماه مبارك رمضان براي نثار و ايتار دارد در غيرماه مبارك رمضان ندارد. اگر انسان در اين ضيافت حق از خدا، غنا و بي‌نيازي طلب كند، چيزي او را به خود متوجه و مشغول نمي‌كند؛ نه از كسي مي‌ترسد و نه از بذل جان دريغ مي‌كند.

«السلام عليك من اليف آنس مقبلا فسر و اوحش منقضا فمض»؛ سلام بر توای دوست با الفت كه وقتي آمدی، ما را مسرور كردي و وقتي رفتی، ما را گداختی و رفتی، داغ زدي و رفتی! اين حرف، حرف يك انساني است كه با باطن روزه اين ماه و با باطن ليله قدر در تماس بوده است.